

ЗАСАДИ ОБҐРУНТУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ АКТИВІЗАЦІЄЮ ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

PRINCIPLES OF JUSTIFICATION OF THE MANAGEMENT MECHANISM FOR ACTIVATING THE POTENTIAL OF REGIONAL ECONOMIC SYSTEMS

Стаття присвячена дослідженню обґрунтування засад механізму управління активізацією потенціалу регіональних економічних систем для забезпечення соціально-економічного та екологічного розвитку. Активізація потенціалу регіональних економічних систем розглядається як властивість регіонів адаптувати себе відносно впливу оточуючого середовища, елементом якого він є сам, та власної внутрішньої структури у взаємовідносинах із світовою системою виробництва і товарно-грошового обміну. Доведено, що формування алгоритму механізму управління активізацією потенціалу регіонів вирішує такі наукові завдання як: підвищення рівня конкурентоспроможності регіону в ринковому середовищі на основі впровадження інновацій; інтелектуалізація капіталу регіону; підвищення зайнятості населення; охорона навколишнього середовища та здоров'я людей. Обґрунтовано послідовність механізму активізації потенціалу регіонів, що включає в себе порядок щодо формування відповідного забезпечення на основі встановлення наявності відповідного ресурсного забезпечення.

Ключові слова: потенціал регіонів, механізм, управління, потенціалоформуючий простір, регіональна економічна система.

The article is devoted to the study of the justification of the principles of the mechanism of managing the activation of the potential of regional economic systems to ensure socio-economic and ecological development. Activation of the potential of regional economic systems is considered as a property of regions to adapt to the influence of the surrounding environment, of which it is an element, and its own internal structure in relation to the world system of production and commodity-monetary exchange. It is proved that the formation of the algorithm of the management mechanism of the activation of the potential of the regions solves such scientific tasks as: increasing the level of competitiveness of the region in the market environment based on the introduction of innovations; intellectualization of the region's capital; increasing employment of the population; environmental protection and human health. The sequence of the mechanism for activating the potential of the regions is substantiated, which includes the procedure for the formation of appropriate provision based on the establishment of the availability of appropriate resource provision and includes the following stages: first, the establishment of appropriate subjects, participants in activities, the goals and objectives of which must be agreed upon to achieve set goal; secondly, the establishment of appropriate criteria that ensure the formation and implementation of appropriate tasks to achieve the goals of all participants in the activity; thirdly, determination of factors affecting the external and internal environment; fourthly, the formation of management criteria, which by their influence on the factors of the surrounding environment are aimed at ensuring the economic and social development of the regions, with the selection of growth points, which will contribute to the activation of the development of the potential of the regions. Measures aimed at ensuring the activation of the development potential in the conditions of variability and uncertainty of the external environment are the basis for the implementation of the regulatory direction of the implementation of the potential mechanism.

Key words: potential of regions, mechanism, management, potential-forming space, regional economic system.

УДК 330.34:332.142

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct68-33>

Дергалюк М.О.

к.е.н., доцент кафедри економіки і підприємництва
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Derhaliuk Marta

National Technical University of Ukraine
"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

Постановка проблеми. На сьогодні процеси активізації потенціалу розвитку регіональних економічних систем потребують новітніх перетворень та засобів реалізації у зв'язку із ситуацією в країні, що викликана воєнними діями на території України. Також, обмеження, які були викликані пандемією COVID-19 спричинили низку негативних явищ, які вплинули на процеси соціально-економічного розвитку регіонів, потім військова агресія з боку Російської Федерації, призвели до погіршення потенціалу регіональних економічних систем. Тому економічне, соціальне відновлення у повоєнний період різних територій повинно ґрунтуватися з врахуванням потреб та ресурсного забезпечення конкретного регіону та забезпечення потенціалоформуючого простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку складових потенціалу регіонів в контексті формування стратегічного представлено

у дослідженнях А. Амоші, В. Геєця, А. Даниленка, М. Мельник, О. Снігової, І. Сторонянської та інших науковців. Також у наукових публікаціях приділялась увага забезпечення умов для потенціалоформуючого простору, що виступає базисом розвитку регіональних економічних систем. Так у даному контексті можна відзначити праці: І. Бевз, З. Варналія, А. Гавриленко, Н. Краснокутської, В. Пили, С. Тульчинської, Р. Тульчинського, І. Ярошенко та інших вітчизняних науковців.

Проте питання механізму активізації потенціалу розвитку регіональних економічних систем у післявоєнний період не досліджено, що й обумовлює актуальність статті.

Метою даного дослідження обґрунтування засад механізму управління активізацією потенціалу регіональних економічних систем для забезпечення соціально-економічного та екологічного розвитку. Для досягнення поставленої мети в роботі було: досліджено взаємозв'язок потенціалу

регіонального розвитку із впливом оточуючого середовища; обґрунтовано системний підхід щодо дослідження потенціалоформуючого простору регіонів; обґрунтовано алгоритм формування механізму управління активізацією потенціалу регіональних економічних систем.

Виклад основного матеріалу. Для розгляду активізації потенціалу регіону доцільним є виокремлення економічної, виробничої та технічної складової потенціалу розвитку регіонів. Виходячи з такого поділу для аналізу та оцінки потенціалу території доцільним є виокремлення об'єктів території, які будуть складати її потенціал [1].

Так, економічну складову потенціалу регіону, варто розглядати з точки зору системи, яка включає різні системи нижчого рівня, які відповідають принципам взаємозамінності і взаємодоповнюваності. Властивість взаємозамінності ресурсів передбачає можливість заміни певного ресурсу іншим в разі його зменшення. Взаємодоповнюваність, в свою чергу, передбачає збільшення відповідних ресурсів в регіоні.

Територія, як носій потенціалу, складається з відповідних ресурсів, через які в кінцевому підсумку реалізується потенціал цієї території, тільки не як окремо через складові, а як товарно-грошові потоки, що мають напрямом, швидкістю, обсягом переміщуваних товарів, грошей, інформації.

Таким чином, активізацію потенціалу регіональних економічних систем слід розглядати як властивість регіонів адаптувати себе відносно впливу оточуючого середовища, елементом якого він є сам, та власної внутрішньої структури у взаємовідносинах із світовою системою виробництва і товарно-грошового обміну. Схематично потенціал регіону слід розглядати в такій структурі (рис. 1).

Для формування ефективного механізму активізації потенціалу розвитку регіонів необхідним є

виокремлення відповідних принципів, на базі яких буде функціонувати запропонований механізм (рис. 2). Алгоритм формування механізму управління активізацією потенціалу регіонів вирішує такі наукові завдання як:

- підвищення рівня конкурентоспроможності регіону в ринковому середовищі на основі впровадження інновацій;
- інтелектуалізація капіталу регіону;
- підвищення зайнятості населення;
- охорона навколишнього середовища та здоров'я людей.

Послідовність формування механізму активізації потенціалу регіонів включає в себе порядок щодо формування відповідного забезпечення на основі встановлення наявності відповідного ресурсного забезпечення.

Першим етапом є встановлення відповідних суб'єктів, учасників діяльності, цілі та завдання яких повинні бути узгодженими для досягнення поставленої мети.

Наступним є встановлення відповідних критеріїв, які забезпечують формування та реалізацію відповідних завдань для досягнення цілей всіх учасників діяльності.

Для активізації потенціалу регіону в формуванні механізму, наступним етапом є визначення факторів впливу зовнішнього та внутрішнього середовища, проводиться оцінка сили впливу цих факторів на економічні, соціальні процеси за допомогою відповідного методичного забезпечення. На основі застосування таких методів можна встановити вузькі місця в економічній діяльності регіонів, та розробити відповідні напрями для нейтралізації негативного впливу таких факторів, або стимулюванні позитивного впливу для збільшення ефективності діяльності регіонів. Результативність використання потенціалу регіонів можна визначити на основі виокремлення

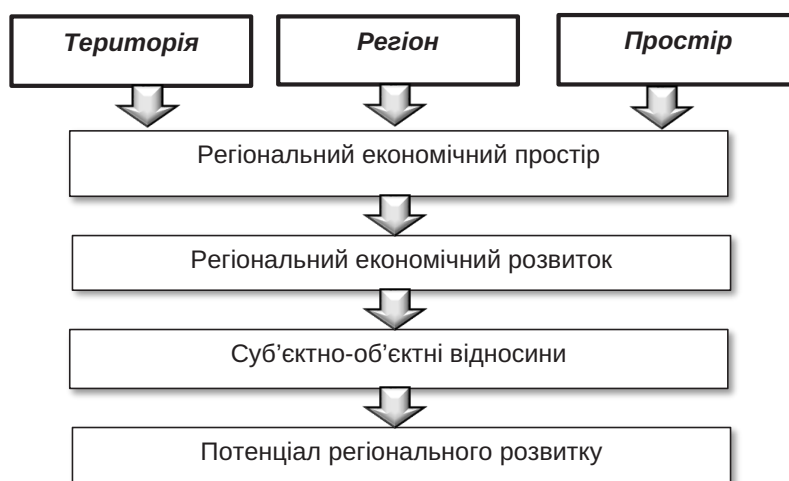

Рис. 1. Схема взаємозв'язку потенціалу регіонального розвитку

Джерело: побудовано авторкою

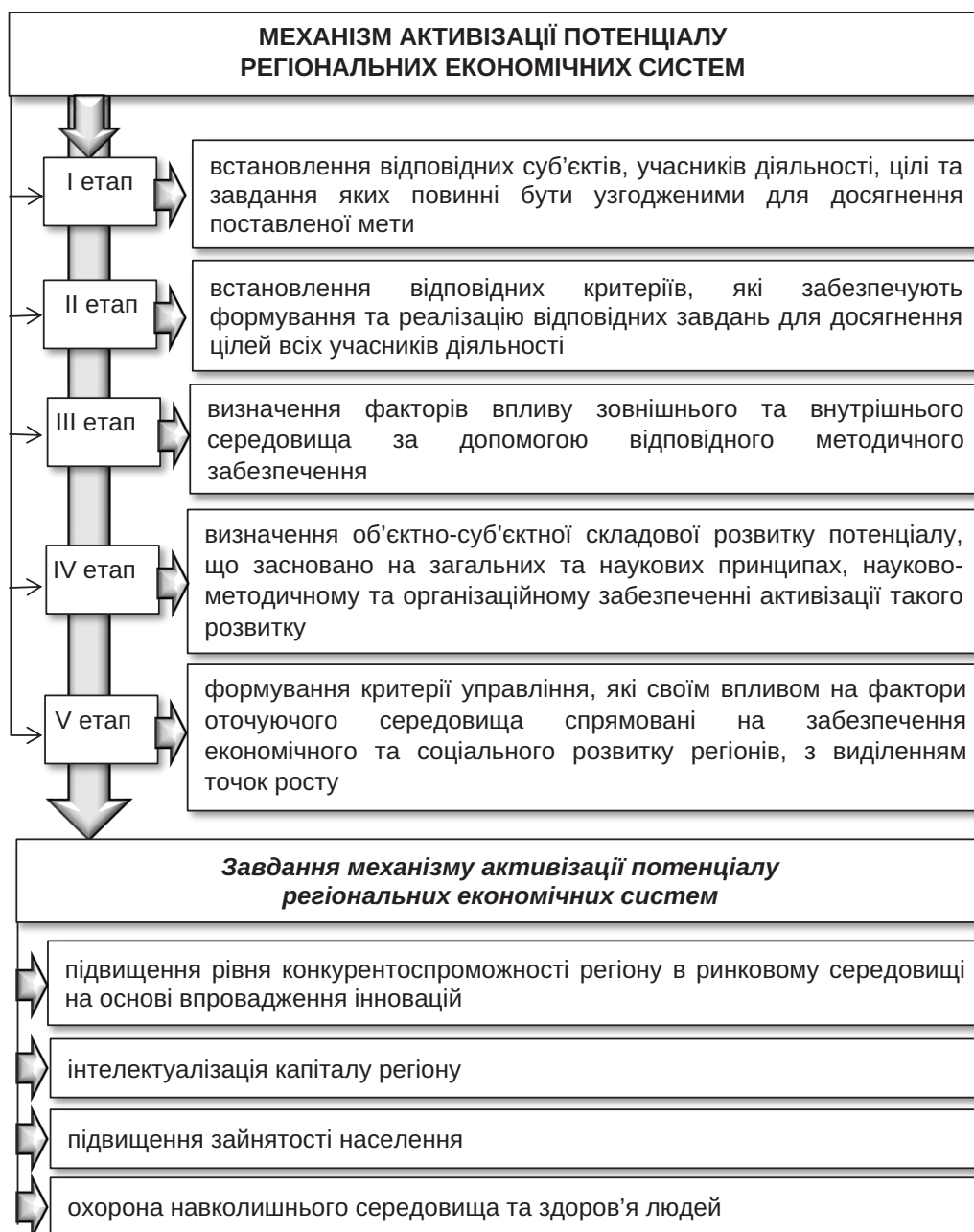

Рис. 2. Етапність механізму активізації потенціалу регіональних економічних систем

Джерело: побудовано авторкою

відповідних складових потенціалу регіонального розвитку, а саме розглядати загальний потенціал регіону через його складові (економічний, технічний, виробничий потенціал). Сукупність цих видів потенціалу формує загальний потенціал регіону. Таке виокремлення дозволяє оцінити можливості та ресурсне забезпечення всіх процесів соціально-економічного розвитку на певній території та за допомогою відповідного інструментарію управляти цими процесами. Більшість авторів розглядають потенціал з ресурсної складовою, визначаючи його як певні можливості регіональної системи. Проте можливості є лише обмежувачим фактором, який за певних умов можна

нейтралізувати. Тому необхідно визначити можливість реалізації потенціалу на основі розробки комплексу заходів, який буде сприяти активізації його реалізації.

Четвертим етапом є визначення об'єктно-суб'єктної складової розвитку потенціалу, оскільки регіональний розвиток має як прямиий так і зворотній зв'язок, мету, завдання, наукові підходи та методи, які засновані на загальних та наукових принципах, науково-методичне та організаційне забезпечення активізації такого розвитку [2–3]. Такий механізм необхідно розробляти з врахуванням інклюзивної економіки та суспільства, оскільки на сьогодні ефективним є не тільки

запровадження економічного розвитку але й стимулювання людського потенціалу.

Наступним етапом є формування критеріїв управління, які своїм впливом на фактори оточуючого середовища спрямовані на забезпечення економічного та соціального розвитку регіонів, з виділенням точок росту, що сприятиме активізації розвитку потенціалу регіонів.

Висновки та пропозиції. На основі формування відповідних заходів щодо активізації потенціалу розвитку, які відображають методи його забезпечення повинні орієнтуватися на забезпечення отримання синергетичного ефекту при розвитку та співпраці регіонів. Регіональний розвиток не можливий без тісної співпраці між регіонами як в середні країни так і з регіонами інших держав. Оскільки зовнішньоекономічна діяльність відіграє одну з ключових позицій в обміні та споживанні товарів та послуг, що впливає на ефективність діяльності суб'єктів господарювання в межах регіону або території. Напрями обмежень інституційного, економічного, організаційного, фінансового характеру можуть впливати на досягнення мети та уповільнювати процеси активізації регіонального розвитку.

В умовах обмеженості ресурсів території доцільним є виокремлення пріоритетності чинників, значимість яких визначається цілями впливу. Заходи, які спрямовані на забезпечення активізації потенціалу розвитку в умовах мінливості та невизначеності зовнішнього середовища є підґрунтям для впровадження регуляторного напрямку реалізації механізму потенціалу. Розробка такого механізму сприятиме виконанню поставленої мети, проте в умовах обмеженості ресурсів, необхідним є зміна методів щодо досягнення поставленої мети, розробку та корегування програм регіонального розвитку. При розробці програм регіонального розвитку необхідним є врахування інтересів всіх суб'єктів господарювання, органів місцевої влади, галузевих структур, держави. Тому необхідним є забезпечення принципу комплексності та системності діяльності розробленого механізму. Оскільки при зміні одного фактору відбувається зміна інших взаємопов'язаних факторів, або сили їх впливу на результуючу ознаку.

Реалізація запропонованого механізму передбачає застосування організаційно-економічного та науково-методичного забезпечення на основі врахування існуючого потенціалу регіональних систем, адаптаційних можливостей регіонів, принципів сталого розвитку з урахуванням креативної економіки та сучасних інтеграційних процесів. Науково-методичне забезпечення реалізується на основі застосування сценарних та прогнозних моделей, виділення точок росту регіонального розвитку з урахуванням інклюзивності економіки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бутко М. П., Пепа Т. В., Уляненко Ф. М. Модернізація регіональних господарських систем у глобалізаційному економічному просторі: монографія. Ніжин, ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2014. 268 с.
2. Данилишин Б. М., Чернюк Л. Г., Горська О. В. Продуктивні сили економічних районів України. Київ: Нічлава, 2000. 517 с.
3. Добрик Д. О. Структурні складові соціально-економічного потенціалу регіону. *Інтелект XXI*. 2019. № 1. С. 29–32.
4. Калініченко Л. Л. Механізм управління потенціалом соціально-економічного розвитку регіонів. *Економічний вісник університету*. 2018. Вип. 37(1). С. 84–89.
5. Перепелюкова О. В., Красносова О. М. Аспекти формування складових організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком регіонів в Україні. *Економіка і право*. 2017. № 1. С. 82–86.
6. Попело О. В. Аналіз ресурсного потенціалу регіонів України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2018. Вип. 2(14). С. 64–83.
7. Симкин Д. Г. Некоторые особенности развития организационно-экономического механизма управления регионом. *Вестник ОГУ*. 2009. № 8 (102). С. 22–29.
8. Стронянська І. Регіональний розвиток України: проблеми інтеграції та конвергенції. Львів: ІРД НАН України, 2010. 324 с.
9. Тульчинська С. О. Інтелектуально-інноваційна модернізація економіки України: теоретико-методологічні аспекти: монографія. Київ, НТУУ «КПІ», 2009. 488 с.
10. Тульчинська С. О. Розвиток інтелектуально-інноваційної системи регіонів в умовах становлення економіки знань. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 16. 28–31.
11. Тульчинський Р. В. Детермінанти становлення нового регіоналізму: теорія, методологія, практика: монографія. Херсон, Вид-во «ПП Вишемирський В.С.», 2018. 400 с.

REFERENCES:

1. Butko, M. P. and Pepa, T. V. (2014), *Modernizatsiia rehional'nykh hospodars'kykh system u hlobalizatsijnomu ekonomichnomu prostori* [Modernization of regional economic systems in a globalizing economic space], TOV «Vydavnytstvo «Aspekt-Polihraf», Nizhyn, Ukraine, 268 p.
2. Danylyshyn, B. M., Chernyuk, L. G., Gorska, O. V. (2000) *Produktivni sili ekonomichnih raionov Ukrana* [Productive forces of economic districts of Ukraine]. Kyiv: Nichlava, Ukraine, 517 p.
3. Dobryk, D. O. (2019). *Strukturni skladovi sotsialno-ekonomichnoho potentsialu rehionu* [Structural components of the socio-economic potential of the region]. *Intelekt XXI*, vol. 1, pp. 29–32.
4. Kalinichenko, L. L. (2018), *Mekhanizm upravlinnia potentsialom sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv* [The mechanism of managing the potential of socio-economic development of regions]. *Ekonomichniy visnyk universytetu*, vol. 37(1), pp. 84–89.

5. Perepelyukova, O. V., Krasnonosova, O. M. (2017), *Aspekti formuvaniya skladovih organizacino-economichnogo mehanizmu upravliniya innovaciyim rozvitko regioniv v Ukraine* [Aspects of formation of components of the organizational and economic mechanism of management of innovative development of regions in Ukraine]. *Economy and law*, vol. 1, pp. 82–86.

6. Popelo, O. V. (2018), *Analiz resursnoho potentsialu rehioniv Ukrainy* [Analysis of the resource potential of the regions of Ukraine]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, vol. 2(14), pp. 64–83.

7. Simkin, D. G. (2009), *Nekotorie osobennosti razvitiya organizacionno-ecjnjmichnogo mehanizma upravleniya regionov* [Some features of the development of the organizational and economic mechanism of regional management]. *Herald of OSU*, vol. 8 (102), pp. 22–29.

8. Storonyanska, I. (2010), *Regionalny rozvitok Ukraina problem integracii ta konvergencii* [Regional development of Ukraine: problems of integration and

convergence]. Lviv: IRD of the National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine, 324 p.

9. Tul'chyns'ka, S. O. (2009), *Intelektual'no-innovatsijna modernizatsiia ekonomiky Ukrainy: teoretyko-metodolohichni aspekty* [Intellectual-innovative modernization of the Ukrainian economy: theoretical and methodological aspects], NTUU “KPI”, Kyiv, Ukraine, 488 p.

10. Tulchynska, S. O. (2012), *Rozvitok intelektualno-snpvasiyqnoi sistemi regioniv v umovah stanovleniya ekonomiki znaniy* [Development of the intellectual and innovative system of regions in the conditions of the formation of the knowledge economy]. *Investments: practice and experience*, vol. 16, pp. 28–31.

11. Tul'chyns'kyj, R. V. (2018), *Determinanty stanovlennia novoho rehionalizmu: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Determinants of the emergence of a new regionalism: theory, methodology, practice], Vyd-vo “PP Vyshemyrs'kyj V.S.”, Kherson, Ukraine, 400 p.